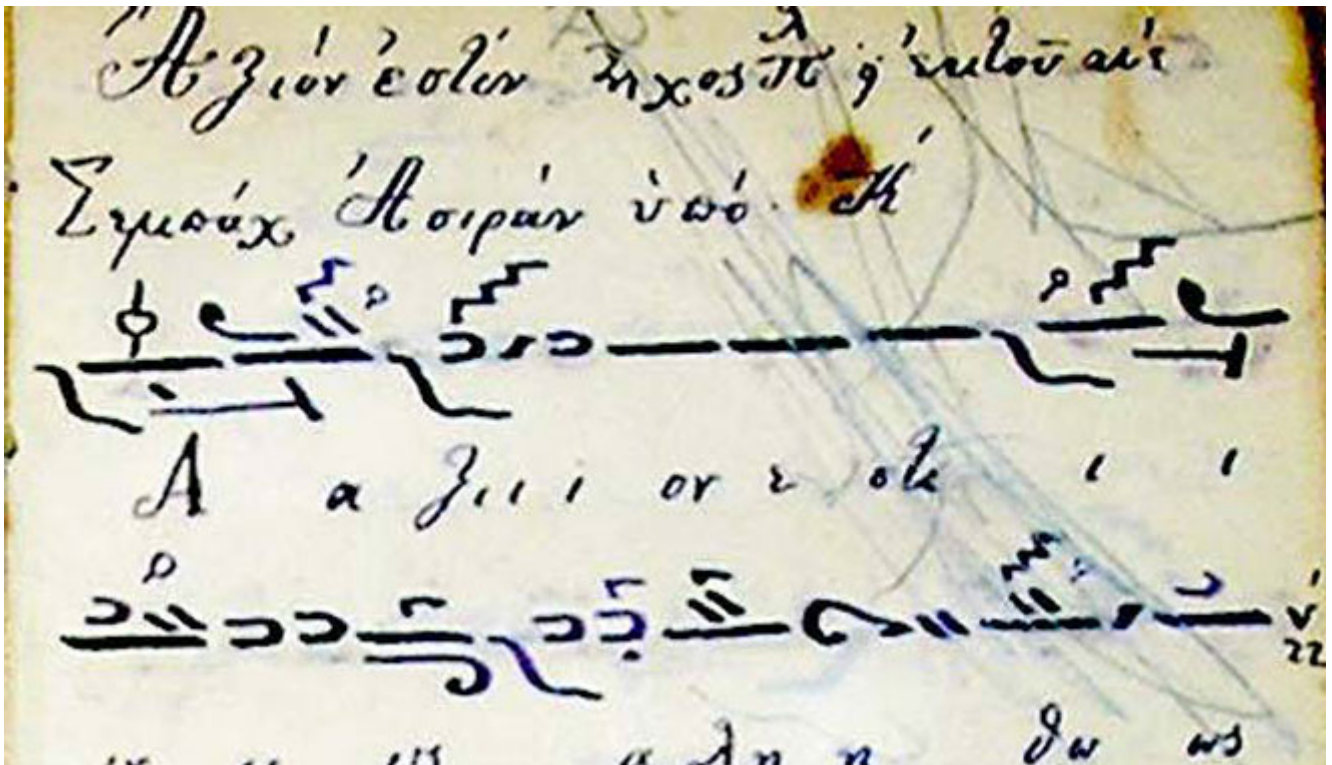

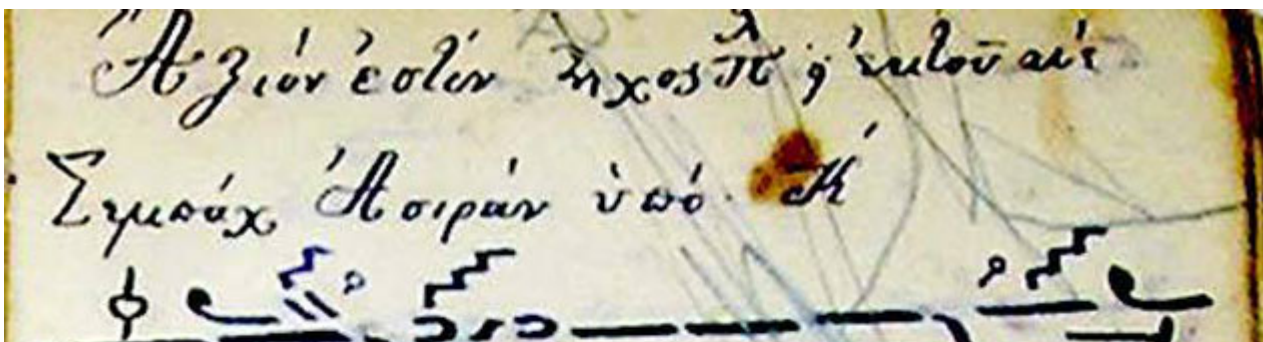
Πληροφορίες περί του Τυπικού της πανηγύρεως του Οσίου Αντωνίου του νέου του Βεροιέως

Πολιτισμός / Βυζαντινή Μουσική

Εμμανουήλ Ξυνάδας, Επικ. Καθ. της Πατριαρχικής Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Κρήτης

Μεταξύ των διαφόρων πληροφοριών που περιλαμβάνονται στον «Κώδικα των Πρακτικών της Κεντρικής Εκκλησιαστικής Επιτροπής της Πόλεως Βεροιάς» περιέχονται και ορισμένες σχετικά με την Εκκλησιαστική Τάξη - Τυπικό της πανηγύρεως του Οσίου Αντωνίου του Βεροιέως, του οποίου η μνήμη τιμάται την 17^η Ιανουαρίου. Από τον κώδικα συμπεραίνεται ότι το Τυπικό οριζόταν σε συνεδρίαση της Κεντρικής Εκκλησιαστικής Επιτροπής, ενός κοινοτικού οργάνου, που κύριο σκοπό είχε τη διοίκηση των ναών της ορθόδοξης κοινότητας της Βέροιας και τη διαχείριση της τοπικής εκκλησιαστικής περιουσίας. Οι πληροφορίες που αντλούνται από τον κώδικα και παρατίθενται παρακάτω αφορούν τα έτη 1900 και 1901.

Σύμφωνα με τον κώδικα, η πανηγύρη του Αγίου Αντωνίου τελούνταν με αγρυπνία. Ως εκ τούτου, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η εκκλησιαστική τάξη της εποχής, ομοιάζε περισσότερο με τη γνωστή μέχρι και σήμερα μοναστηριακή τάξη, σύμφωνα με την οποία στις πανηγύρεις των μονών τελούνται αγρυπνίες. Της αγρυπνίας προηγούνταν ο μικρός εσπερινός, που άρχιζε την 9^η ώρα (3 μ.μ.) και κατά τον οποίον οι χοροί έψαλαν τέσσερα «Στιχηρά», τα «Δοξαστικά», την «Λιτή», ενώ ακολουθούσε η αρτοκλασία με μονόχορο «Θεοτόκε Παρθένε» και τα «Απόστιχα». Ο μικρός εσπερινός τελείωνε με την ανάγνωση της ευχής των κολλύβων. Όσον αφορά τα παραπάνω, διαπιστώνεται απόκλιση από την τάξη του μικρού εσπερινού, όπως αυτή ορίζεται κατά το μοναστικό τυπικό, όταν ακολουθεί αγρυπνία. Αυτό πιθανόν να οφείλεται σε μια τομή και ιδιαιτερότητα, η οποία εφαρμοζόταν λόγω της πανηγύρεως και αποσκοπούσε στην εξυπηρέτηση των πιστών και ειδικότερα αυτών που δεν είχαν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν την αγρυπνία.

Η έναρξη της αγρυπνίας τοποθετούνταν περί την 4^η ή 5^η ώρα της νυκτός (10:00 ή 11:00 μ.μ.) και διαρκούσε μέχρι την 11^η ώρα (05:00 π.μ.), ενώ στη συνέχεια ακολουθούσε η Θεία Λειτουργία που διαρκούσε μέχρι την 4^η ώρα πρωϊνή (10:00 π.μ.). Η αγρυπνία ξεκινούσε με το απόδειπνο, στο οποίο επισυνάπτονταν οι Χαιρετισμοί (της Θεοτόκου). Στη συνέχεια ακολουθούσε ο Μεγάλος Εσπερινός στον οποίο ψάλλονταν «Ανοιξαντάρια» και «Μακάριος Άνής» (sic). Ακολουθούσαν αργά «Κεκραγάρια» και τα «Στιχηρά» σε μέλος αργό ειρμολογικό, το «Δοξαστικό» του Αγίου και το «Θεοτοκίο» και στη συνέχεια η «Λιτή», τα «Απόστιχα» και κατόπιν τα απολυτίκια, στο τέλος των οποίων και αντί «Θεοτοκίου» ψαλλόταν δίχορο, το «Θεοτόκε Παρθένε» και διαβαζόταν η αρτοκλασία. Ακολουθούσε ο Όρθρος, όπου δεν παρατηρείται κάποια διαφοροποίηση σε σχέση με την τάξη κατά το μοναστηριακό τυπικό. Τέλος, κατά τη Θεία Λειτουργία ορίζεται να ψαλλούν τα μέλη του «Τρισαγίου», του «Χερουβικού» σε ήχο πλ.α΄ Χαραλάμπους (Παπανικολάου), «Λειτουργικά» και «Άξιον Εστί» σε μακάμσεμπάχ-ασιράν (sic. -βλ. φωτό), που πιθανότατα παραπέμπει σε μέλος του Μητροπολίτη πρώην Πελαγονίας Κοσμά.

Από τα παραπάνω μπορούν να εξαχθούν ορισμένα χρήσιμα συμπεράσματα. Καταρχήν, η ώρα έναρξης των ακολουθιών προσδιορίζεται με βάση την βυζαντινή ώρα, η οποία ακολουθείται σε αρκετά μοναστήρια ως τις μέρες μας. Επίσης, διαπιστώνεται η χρήση του μοναστικού τυπικού σε ενοριακούς ναούς στα τέλη της οθωμανικής περιόδου, κάτι που αποδεικνύει και την λειτουργική-πνευματική κατάσταση των ορθοδόξων της συγκεκριμένης περιόδου.

Τούτο, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το πανηγύρι του Οσίου Αντωνίου

αποτελούσε πόλο έλξης πιστών από όλη την Μακεδονία, οι οποίοι έφταναν στο ναό του προκειμένου να προσκυνήσουν και να συμμετέχουν στην πανήγυρη του, αναδεικνύει τον ναό και την πόλη σε πνευματικό κέντρο της περιόδου. Επιπλέον, από τα στοιχεία του κώδικα απορρέουν πληροφορίες και προσωπογραφικά στοιχεία για τους ιερείς-οικονόμους της περιόδου, καθώς και για τους ψάλτες που υπηρετούσαν στους ναούς της πόλης, αφού τα ονόματά τους αναφέρονται στις αποφάσεις της Κεντρικής Εκκλησιαστικής Επιτροπής.

Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζεται και από την άποψη της υπόδειξης συγκεκριμένων ψαλτικών μελών και τον τρόπο ψαλμώδησής τους, ειδικά στην περίπτωση της Θείας Λειτουργίας, τα οποία μας πληροφορούν για την ψαλτική παράδοση της περιόδου. Παράλληλα, υποδεικνύονται μέλη των, Χαραλάμπους Παπανικολάου και Κοσμά, Μητροπολίτη πρώην Βεροίας και Πελαγονίας, οι οποίοι δραστηριοποιήθηκαν στη Βέροια και συνέβαλαν στη διαμόρφωση της ψαλτικής παράδοσης της πόλης και της περιοχής, αποδεικνύοντας την άρρηκτη σύνδεσή της τη συγκεκριμένη περίοδο.

<http://bit.ly/2jfm3Ca>